

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
В.о. завідувачки кафедри
_____ Уханова І.О.
“ ____ ” _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини»

**НА ТЕМУ: «СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ
ІНВЕСТИЦІЙ В ГАЛУЗЬ АКВАКУЛЬТУРИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ»**

Виконавець:

студент 64М групи ФМЕ

Мушка Дмитро Сергійович _____

/ підпис /

Науковий керівник:

д.е.н., професор

Єрмакова Ольга Анатоліївна _____

/ підпис /

ОДЕСА – 2023

ЗМІСТ:

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ГАЛУЗІ БЛАКИТНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	7
1.1. Особливості інвестування в галузі блакитної економіки...	7
1.2. Механізми залучення іноземних інвестицій в галузь аквакультури.....	15
1.3. Методи оцінки інвестиційної привабливості.....	23
Висновки до розділу 1.....	35
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ГАЛУЗІ АКВАКУЛЬТУРИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ..	37
2.1. SWOT-аналіз галузі аквакультури Одеської області в аспекті залучення іноземних інвестицій.....	37
2.2. Визначення пріоритетних напрямів залучення іноземних інвестицій в галузь аквакультури Одеської області.....	48
2.3. Оцінка інвестиційної привабливості галузі аквакультури Одеської області.....	59
Висновки до розділу 2.....	66
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ГАЛУЗЬ АКВАКУЛЬТУРИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	68
3.1. Перспективи залучення міжнародних інвестиційних фондів в галузь аквакультури Одеської області.....	68
3.2. Еко-індустріальні парки як механізм залучення екологоорієнтованих іноземних інвестицій в галузь аквакультури.....	76
3.3. Розробка концепції стратегії залучення іноземних інвестицій в галузь аквакультури Одеської області.....	87
Висновки до розділу 3.....	95
ВИСНОВКИ.....	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	102

ВСТУП

Актуальність кваліфікаційної роботи. Рибна галузь, зокрема аквакультура, є однією з стратегічних напрямків промислової діяльності Одеського регіону, що створює одну з головних пропозицій на ринку харчових продуктів України.

В той час, як в світі спостерігається тенденція стрімкого розвитку галузі аквакультури, в Україні ситуація повністю протилежна. Хоча для успішного розвитку рибогосподарської галузі в Одеському регіоні існують сприятливі умови, протягом останніх років спостерігається спад обсягів виробництва даної галузі на міжнародному та внутрішньому ринках. Сьогоднішній стан аквакультури Одеської області зумовлений тим, що через нестачу фінансування та недосконалість законодавчої бази рибним фермам стає все складніше виробляти конкурентоспроможну продукцію і успішно її реалізувати. Недостачу фінансування даної галузі можливо перекрити залученням іноземних інвестицій в сектор рибного виробництва.

Проблеми залучення іноземних інвестицій в сектор аквакультури досліджувались у працях багатьох вітчизняних вчених-економістів, серед яких: Степанов В.М., Єрмакова О.А., Добрянська Н.А., Ширяєва Л.В., Козяр Н.О., Педько І.А., Ткаченко Ю.В. та ін. Водночас, проблеми особливостей залучення іноземних інвестицій в галузь рибогосподарства є надзвичайно різноманітними та багатоплановими, через що існує необхідність додаткового вивчення.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Метою кваліфікаційної роботи є аналіз теоретичних і методологічних основ і прикладних аспектів залучення іноземних інвестицій в галузь аквакультури Одеського регіону.

Для досягнення поставленої мети було визначено наступні **завдання**:

- Визначити сутність та особливості залучення іноземних інвестицій в галузь блакитної економіки;
- Дослідити механізми залучення іноземних інвестицій в аквакультуру;

- Встановити методи оцінки інвестиційної привабливості;
- Провести SWOT-аналіз галузі аквакультури Одеської області в аспекті міжнародного інвестування;
- Визначити пріоритетні напрями залучення іноземних інвестицій в галузь аквакультури;
- Оцінити перспективи залучення міжнародних інвестиційних фондів в галузь аквакультури Одеського регіону;
- Описати можливості впровадження еко-індустріальних парків в економіку України як механізм залучення екологічних інвестицій;
- Розробити концепцію стратегії залучення іноземних інвестицій в аквакультури Одеського регіону.

Об'єктом дослідження є іноземне інвестування в галузь аквакультури Одеського регіону.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів підвищення рівня залучення іноземних інвестицій в рибне господарство, зокрема в аквакультуру.

Методи дослідження. Теоретичною й методологічною базою кваліфікаційної роботи виступають положення міжнародної економіки, наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених у сфері дослідження іноземного інвестування галузі аквакультури. При написанні роботи використано метод теоретичного узагальнення, порівняльного аналізу, групування, класифікації, SWOT-аналіз, математичні методи. Робота здійснена з використанням офісного пакету MS Office - Microsoft Excel.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України; матеріали Держкомстату України; Міністерства економіки України; Одеської обласної ради; періодичні видання; матеріали зарубіжних та вітчизняних конференцій; монографії та наукові публікації зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів; відкрита інформація мережі Інтернет; результати власних досліджень автора.

Публікації та апробація результатів дослідження. Пропозиції автора щодо вирішення ряду проблем в аспекті залучення іноземних інвестицій в галузь аквакультури, у поєднанні з досвідом європейських країн використано при підготовці наукової статті для видання Інституту ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України «Економічні інновації». Як результат, опубліковано статтю: «Організаційно-економічні механізми залучення інвестицій в галузь аквакультури».

Перелік публікацій автора за тематикою кваліфікаційної роботи:

1) Єрмакова О.А., Мушка Д.С. Organizational and economic mechanisms of attracting investments in the aquaculture sector (Організаційно-економічні механізми залучення інвестицій в сектор аквакультури). Економічні інновації. 2023. 23. Вип. 3(88). С. 93-101. DOI: [https://doi.org/10.31520/ei.2023.25.3\(88\).93-101](https://doi.org/10.31520/ei.2023.25.3(88).93-101).

2) Iermakova O., Mushka D., Filipishyna L., Sokil Y., Petruk A. Resource-process approach to the aquaculture industry development. IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science. 1269 012025. DOI: <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1269/1/012025> (Scopus).

3) Мушка Д.С. Щодо питання залучення інвестицій в галузь аквакультури України. Сучасні доміанти трансформації економіки з урахуванням повоєнних викликів : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 14-15 вересня 2023 р. / [ред. колегія : Буркинський Б.В. та ін.] ; ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України», Херсонський нац. тех. ун-т. – Одеса : ДУ «ІРЕЕД НАНУ», 2023. С. 83-85.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (72 найменування). Загальний обсяг роботи становить 111 сторінок. Основний зміст викладено на 98 сторінках. Робота містить 6 таблиць та 8 рисунків.

ВИСНОВКИ

Отже, для розвитку інвестування рибної галузі та підвищення рівня залучених іноземних інвестицій в галузь аквакультури Одеського регіону варто зробити висновки з проведеного дослідження, які можуть стати базою для подальших науково-дослідницьких робіт.

В роботі було висвітлено особливості інвестування в галузі блакитної економіки. Так як увага до блакитної економіки в світі зростає щороку, Україні необхідно також адаптуватися під сучасні реалії ведення рибного бізнесу, аби підвищити ефективність економічної діяльності даної галузі. В першому розділі наведено перспективи, проблеми та актуальні напрямки залучення інвестицій в блакитну економіку, що дає можливість зрозуміти важливість розвитку рибного підприємництва в Україні та Одеському регіоні. Як висновок, було зазначено необхідність впровадження місцевою владою Одеської області ефективних місцевих рішень щодо політики регіону відносно галузі аквакультури.

Також було наведено механізми залучення іноземних інвестицій в галузь аквакультури. Одним з пріоритетних напрямів такої діяльності – підвищення рівня правового захисту інвесторів в Україні через впровадження страхування ризиків в галузі аквакультури під час бойових дій в Україні. Також було представлено порядок дій щодо розвитку сталої блакитної економіки. Дані заходи допоможуть підвищити інвестиційну привабливість України та Одеського регіону та залучити більший обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку нашої країни через галузь аквакультури. Було зазначено й важливість ролі держави в регулюванні й залученні іноземних інвестицій. Наведено приклади успішного впровадження регіональних заходів з підтримки підприємств аквакультури в Україні під час війни, які можуть мати позитивний вплив й при впровадженні таких заходів в Одеській області. Описано важливість створення водного фонду, що може стати основним джерелом фінансування та підтримки рибного бізнесу в регіоні.

Також в першому розділі наведено методи оцінки інвестиційної привабливості, які можуть використовуватися задля аналізу інвестиційної привабливості галузі аквакультури Одеського регіону. Перераховано найважливіші фактори, що треба враховувати під час проведення аналізу інвестиційної привабливості. Розкрито сутність трьох основних методів оцінки інвестиційної привабливості: статистичного, експертного та рейтингового. Інші відомі методики визначення привабливості галузі структуровано у вигляді таблиці, де описано основні можливості кожного з методів. Зазначено, що сьогодні не існує єдиного підходу щодо оцінки інвестиційної привабливості підприємств, регіонів, галузей чи економіки в цілому. Актуальним залишається питання розробки моделі комплексної оцінки об'єкта залучення інвестицій з врахуванням всіх необхідних факторів. Також наведено приклади світових рейтингів інвестиційної привабливості галузей, підприємств та регіонів, що розраховуються відомими науково-дослідницькими організаціями світу.

В аналітичній частині дослідження проведено SWOT-аналіз галузі аквакультури Одеської області щодо залучення іноземних інвестицій. Під час проведення дослідження було використано статистичні дані з офіційних джерел. Наведено переваги Одеської області щодо залучення інвестування в аквакультуру. Розкрито потенціал ресурсної бази регіону. В процесі аналізу було визначено переваги та недоліки Одеського регіону як об'єкта інвестування. Як базу для аналізу було використано статистику обсягів прямих іноземних інвестицій в Одеський регіон та добування риби в аквакультурі України. Як результат, SWOT-аналіз галузі аквакультури Одеської області в аспекті залучення іноземних інвестицій дає можливість побачити суттєві недоліки та загрози, що потребують вирішення. Такий об'єм невирішених проблем може стати вагомою перешкодою при впровадженні нової стратегії розвитку аквакультури в регіоні, тому вирішувати їх потрібно вже сьогодні.

В процесі дослідження також було визначено пріоритетні напрями залучення іноземних інвестицій в галузь аквакультури Одеської області.

Протягом останніх років загальні обсяги фінансування галузі аквакультури зросли майже у два рази, що свідчить про пріоритетність даної сфери для розвитку економіки та регіону. В другому розділі наведено статистику щодо динаміки капітальних інвестицій у водному господарстві Одеської, Миколаївської та Херсонської областей, що дає змогу порівняти дані області між собою. Також розглянуто обсяги інвестування саме в галузь аквакультури в Україні за останні роки. Проаналізовано позитивний досвід щодо залучення інвестицій для розвитку рибної галузі інших країн світу. Впровадження даного досвіду в Україні може стати рушійною силою для розвитку аквакультури в нашій країні. Також розглянуто приклад вдалого інвестування в ексклюзивний вид риби в Україні, що доводить важливість інвестицій для інноватизації виробництва риби. Було описано ряд цікавих ідей, що акцентують увагу на інвестуванні в розвиток технологічного аспекту вирощування риби на підприємствах. За результатами проведеної роботи зроблено висновок, що інвестування в технології дозволить покращити технічний стан галузі рибного господарства в регіоні та підвищить інвестиційну привабливість бізнесу

Також в роботі проведена оцінка інвестиційної привабливості галузі аквакультури Одеського регіону. Зазначено, що інвестиційну привабливість аквакультури неможливо проаналізувати без аналізу інвестиційної привабливості регіону, адже галузь та регіон тісно пов'язані в питанні залучення інвестицій. Наведено фактори щодо економічного розвитку Одеської області. Визначено, що велика кількість працездатного населення в регіоні веде діяльність в господарчому комплексі, що зумовлює актуальність розвитку аквакультури задля підвищення рівня забезпеченості населення. Наведено статистику щодо динаміки обсягів прямих інвестицій по обраним регіонам України. Як результат, охарактеризовано ризики здійснення інвестиційної діяльності в Одеській області в різних сферах, які негативно впливають на рівень інвестиційної привабливості регіону.

В якості шляхів залучення іноземних інвестицій в галузь аквакультури Одеської області було запропоновано перспективи щодо залучення

міжнародних інвестиційних фондів. Наведено приклади фінансової допомоги рибогосподарському комплексу Україні з боку міжнародних фондів. Визначено, що для успішного залучення грантових коштів потрібно виявити такі джерела інвестицій, що найбільше відповідають цілям конкретної організації та її потребам. Наведено декілька ресурсів, на яких можливо знайти грантові пропозиції. Описано особливості отримання грантів задля успішного залучення фінансування в сектор аквакультури Одеського регіону. Для господарів вже діючих рибних підприємств такі гранти допоможуть впровадити інновації у власне виробництво та збільшити об'єми видобутку риби. В цілому, підтримка виробників та наукового сектору з боку міжнародних фондів буде позитивно впливати на всю галузь аквакультури Одеського регіону, що може стати підґрунтям для розробки стратегії сталого розвитку та повоєнного відновлення рибної промисловості.

Також запропоновано впровадження на території України (в т.ч. Одеської області) еко-індустріальних парків як механізму залучення екологоорієнтованих іноземних інвестицій в галузь аквакультури. Сьогодні дане питання залишається актуальним, адже потенціал індустріальних парків в Україні на сьогодні не реалізований. Визначено суть індустріальних парків та їх переваги щодо економічного розвитку регіону. Описано сьогоденний стан еко-індустріальних парків в Україні та наведено приклад успішної інтеграції рибного виробництва в структуру еко-індустріального парку в Калундборзі. Даний досвід варто використати для впровадження промислового симбіозу з виробниками аквакультури в Одеському регіоні.

На основі всіх зазначених пунктів було запропоновано заходи щодо розробки концепції стратегії залучення іноземних інвестицій в галузь аквакультури Одеської області. Як основу розробки даної стратегії пропонується використовувати «Національну стратегію збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну». Розвиток галузі аквакультури Одеського регіону дасть змогу залучати прямі іноземні інвестиції у перспективний сектор рибогосподарства, що має великий потенціал для зростання об'єму експорту

та рівня споживання на внутрішньому ринку України. Також було наведено актуальні зауваження та пропозиції щодо створення стратегії залучення іноземних інвестицій в аквакультуру Одеського регіону. Хоча дані заходи були розроблені декілька років тому, вони залишаються актуальними й сьогодні, адже повоєнне відродження України буде залежати від об'ємів та видів залучених коштів: кредитів, грантів міжнародних організацій та інших країн, репарацій від росії, тощо. В розділі також описано рекомендації щодо розвитку аквакультури Одеського регіону. Як результат, рекомендується надавати державну фінансову допомогу дослідженням та інноваційним розробкам в галузі аквакультури, особливо щодо підвищення рівня ефективності підприємств рибного бізнесу та пошуку нових шляхів залучення іноземних інвестицій в дану галузь. Результати проведеного дослідження можуть стати основою для проведення в майбутньому розробки стратегії щодо підвищення рівня інвестування в галузь рибного господарства певного регіону України, покращення рівня інвестиційної привабливості Одеського регіону чи конкретно галузі аквакультури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Парсяк В. Блакитна економіка України: потенціал та перспективи інтеграції в європейський простір / Ukrainian Maritime Cluster, – 2023. URL: <https://maritimeukraine.com/10-05-2023/> (Дата звернення: 10.09.23)
2. Cyrus R. Financing the blue economy in small states / Policy brief, - 2016. URL: https://www.cigionline.org/static/documents/pb_no78_web.pdf (Дата звернення: 10.09.23)
3. Thomson P. The Ocean Finance Handbook. Increasing finance for a healthy ocean / Friends of ocean action. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_FOA_The_Ocean_Finance_Handbook_April_2020.pdf (Дата звернення: 10.09.23)
4. O’Shea, T., Jones, R., Markham, A., Norell, E., Scott, J., Theuerkauf, S. Towards a Blue Revolution: Catalyzing Private Investment in Sustainable Aquaculture Production Systems. The Nature Conservancy and Encourage Capital, - 2019. URL: https://www.nature.org/content/dam/tnc/nature/en/documents/TNC_EncourageCapital_TowardsABlueRevolution_FINAL.pdf (Дата звернення: 14.09.23)
5. Греція та аквакультурний туризм / Державне агентство розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм, - 2023. URL: https://darg.gov.ua/_grecija_ta_akvakuljturnij_0_0_0_12876_1.html (Дата звернення: 14.09.23)
6. Ababouch L. Fisheries and Aquaculture in the Context of Blue Economy. URL: https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Events/DakAgri2015/Fisheries_and_Aquaculture_in_the_Context_of_Blue_Economy.pdf (Дата звернення: 14.09.23)
7. Ткаченко Р.Р. Інвестиційна привабливість підприємства та методичні підходи до її визначення / Сумський державний університет ННІ

ФЕМ імені Олега Балацького, - 2020. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/339164074.pdf> (Дата звернення: 21.09.23)

8. Коваленко О.В. Нормативно-правове забезпечення морських наукових досліджень за напрямом “Блакитна економіка, блакитне зростання” в рамках “Інтегрованої морської політики” в ЄС та Україні: науково-аналітична записка / УкрІНТЕІ, - 2023. URL: https://www.ukrintei.ua/sites/default/files/blakytna_ekonomika_1.pdf (Дата звернення: 21.09.23)

9. Ткаченко Ю.В. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості національної економіки / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, - 2013. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2343> (Дата звернення: 23.09.23)

10. Мушка Д.С., Єрмакова О.А. Організаційно-економічні механізми залучення інвестицій в галузь аквакультури / Економічні інновації, – 2023. – С. 91-101 URL: <https://ei-journal.com/index.php/journal>

11. Проект закону України Про залучення інвестицій у розвиток галузі рибного господарства / Інформаційне агентство "Ліга:Закон". URL: <https://ips.ligazakon.net/document/II08220A?an=2> (Дата звернення: 25.09.23)

12. Платонова І.О. Інституційний фактор розвитку державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління, - 2020. URL: https://www.pubadm.vernadskeyournals.in.ua/journals/2020/3_2020/31.pdf (Дата звернення: 25.09.23)

13. Official website of the Institute for Management Development. URL: <https://www.imd.org/> (Дата звернення: 28.09.23)

14. Index of Economic Freedom / Heritage Foundation. URL: <https://www.heritage.org/index> (Дата звернення: 28.09.23)

15. Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації / Верховна Рада

України. Законодавство України, - 2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01#Text> (Дата звернення: 28.09.23)

16. Єрмакова О.М. Удосконалення методів оцінки фінансового стану підприємства в сучасних умовах / Дніпровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, - 2021. URL: <https://crust.ust.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3312332a-5cd9-4279-aa89-f73b0d6a0130/content> (Дата звернення: 30.09.23)

17. Інформація з питань природокористування / Офіційний веб-сайт Одеської обласної ради. URL: <https://oblrada.od.gov.ua/pro-oblasnu-radu/napryamku-diyalnosti/pryrodokorystuvannya/informatsiya-viddiluz-pytan-pryrodokorystuvannya-aparatu-odeskoyi-oblasnoyi-rady/> (Дата звернення: 30.09.23)

18. Зведений звіт про сучасний аналіз у галузі аквакультури / Спільні кордони. Поширені рішення. URL: https://blacksea-cbc.net/images/e-library/BSB461_DACIAT_-_Consolidated_Report_on_State_of_the_Art_Analyses_in_the_field_of_aquaculture_UA.pdf (Дата звернення: 02.10.23)

19. Марциновський А. Українська аквакультура: як з перспективної статті успішною / Аграрне інформаційне агенство «Agravery», - 2021. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/ukrainska-akvakultura-ak-z-perspektivnoi-stati-uspisnou> (Дата звернення: 02.10.23)

20. Статистика зовнішнього сектору / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#1> (Дата звернення: 02.10.23)

21. Добування водних біоресурсів. Архів / Держстат України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/rg/rg_u/arh_dvbr_reg_u.html (Дата звернення: 05.10.23)

22. Чемерис В.А., Душка В.І., Максим В.Л. Стан та перспективи розвитку аквакультури в Україні / Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького, - 2016. URL:

https://www.researchgate.net/publication/309219681_STAN_TA_PERSPEKTIVI_ROZVITKU_AKVAKULTURI_V_UKRAINI (Дата звернення: 06.10.23)

23. Стенограма комітетських слухань на тему: «Стан рибного господарства та шляхи його розвитку» / Комітет з питань аграрної та земельної політики, - 2022. URL: <https://komagropolit.rada.gov.ua/print/74511.html> (Дата звернення: 06.10.23)

24. Розвиток аквакультури в Україні. Всеохоплюючий аналіз проблем і можливостей галузі аквакультури в Україні, найкращі практики і рекомендацій з питань політики / Easy Business, - 2017. URL: https://www.slideshare.net/Easy_Business/ss-83657232 (Дата звернення: 08.10.23)

25. Педько І.А. Одеській регіон як складова економіки України / Одеська державна академія будівництва та архітектури, - 2017. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2015/38.pdf (Дата звернення: 08.10.23)

26. Сербов М., Іртищева І., Павленко О. Інвестиційні домінанти реалізації інноваційної моделі сталого використання прісноводних ресурсів на національному та регіональному рівнях / Економічні науки, - 2022. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/10/2022-308-47.pdf> (Дата звернення: 10.10.23)

27. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Дата звернення: 10.10.23)

28. Статистика зовнішнього сектору / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (Дата звернення: 10.10.23)

29. Козяр Н.О. Інвестиційний потенціал аграрного виробництва в умовах глобалізації / Вінницький національний аграрний університет, - 2021. URL: https://vsau.org/assets/images/content/nauka/specrady/Kozyar_dis.pdf (Дата звернення: 13.10.23)

30. Ava S. Dive into the World of Rare Fish: Why You Should Invest in the Rare Fish Market / Artificial Intelligence Insights, - 2023. URL:

<https://medium.com/ai-blogger/dive-into-the-world-of-rare-fish-why-you-should-invest-in-the-rare-fish-market-cc66a176450a> (Дата звернення: 13.10.23)

31. Зелінська Т. Екзотичні риби: як на Прикарпатті вирощують африканських сомів / Інформаційна агенція «Galka.if.ua», - 2020. URL: <https://galka.if.ua/ekzotichni-ribi-yak-na-prikarpatti-viro/> (Дата звернення: 14.10.23)

32. Орлов О. Блакитна революція або як сучасні інновації змінюють аквакультуру / Агроконсалтинг, - 2023. URL: <https://farming.org.ua> (Дата звернення: 14.10.23)

33. Frąckiewicz M. The Benefits of Precision Agriculture for Precision Aquaculture / TS2, - 2023. URL: <https://ts2.space/en/the-benefits-of-precision-agriculture-for-precision-aquaculture/> (Дата звернення: 15.10.23)

34. Sensor fish / Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Sensor_fish

35. Snir N. Next Generation Recirculating Aquaculture System Technology / AquaMaof, - 2020. URL: https://www.aquamaof.com/ras-blog-post/recirculating-aquaculture-system/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQiAuqKqBhDxARIsAFZELmLAP86xZzLySxrpqOZwSKo0tmd8GZkP5Q4jBdv5kcBNULfm7RVJmE9YaArULEALw_wcB (Дата звернення: 15.10.23)

36. Рейтинг інвестиційної привабливості міста Одеса / Rating agency IBIRATING, - 2023. URL: <http://ibi.com.ua/UK/company/odesa.html?type=ar&ID=13> (Дата звернення: 16.10.23)

37. Shiryayeva L., Komarova Y. Analysis of investment attractiveness of Odessa region. Development of management and entrepreneurship methods on transport, - 2020. URL: <https://daemmt.odessa.ua/index.php/daemmt/article/download/325/277> (Дата звернення: 16.10.23)

38. В Одещину знову пішли інвестиції / Odesa Daily. URL: <http://odessa-daily.com.ua/news/investicii-v-oblast-id22164.html> (Дата звернення: 20.10.23)

39. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності (2015–2019) / Держстат України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/zd_inv_new/arh_inv_zd.htm (Дата звернення: 20.10.23)

40. Dobrianska N., & Kapeliushna A. Management of the investment process of the Odesa region. Economics: time realities, - 2020. <https://zenodo.org/records/3757391> (Дата звернення: 22.10.23)

41. Кічук Н. В. Сучасний стан та шляхи покращення інвестиційної привабливості Одеського регіону / Науковий вісник Одеського національного економічного університету, - 2020. URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2022/300-301/pdf/97-103.pdf> (Дата звернення: 22.10.23)

42. Головня В. Міжнародна співпраця сприятиме якнайшвидшому відновленню сектору аквакультури від наслідків війни / Міністерство аграрної політики та продовольства України, - 2023. URL: <https://minagro.gov.ua/news/vitalij-golovnya-mizhnarodna-spivpracya-spriyatime-yaknajshvidshomu-vidnovlennyu-sektoru-akvakulturi-vid-naslidkiv-vijni> (Дата звернення: 25.10.23)

43. Ukraine: New UN survey shows rural households are increasingly affected by the war / Food and Agriculture Organization of the United Nations, - 2020. URL: <https://www.fao.org/newsroom/detail/ukraine-new-un-survey-shows-rural-households-are-increasingly-affected-by-the-war/en> (Дата звернення: 25.10.23)

44. Mykhalchuk V. Ukraine: EU-FAO partnership to ensure recovery and development of agricultural value chains / United Nations. Ukraine, - 2023. URL: <https://ukraine.un.org/en/214073-ukraine-eu-fao-partnership-ensure-recovery-and-development-agricultural-value-chains> (Дата звернення: 26.10.23)

45. ФАО готова підтримати реформу рибної галузі України / Міністерство аграрної політики та продовольства України, - 2023. URL:

<https://minagro.gov.ua/news/fao-gotova-pidtrimati-reformu-ribnoyi-galuzi-ukrayini> (Дата звернення: 26.10.23)

46. Як громадській організації отримати грантове фінансування / Громадський простір, - 2023. URL: <https://www.prostir.ua/?library=yak-hromadskij-orhanizatsiji-otrymaty-hrantove-finansuvannya> (Дата звернення: 29.10.23)

47. Усе що потрібно знати про гранти для громадських організацій / FUNdraiser, - 2023. URL: <https://fundraiser.games/news/use-shcho-potrбно-znati-pro-granti-dlya-gromadskih-organizacy> (Дата звернення: 29.10.23)

48. Офіційний веб-сайт Міжнародного фонду «Відродження». URL: <https://www.irf.ua/> (Дата звернення: 30.10.23)

49. Official website of the United States Agency for International Development. URL: <https://www.usaid.gov/> (Дата звернення: 30.10.23)

50. Official website of the Erasmus for Young Entrepreneurs. URL: <https://www.erasmus-entrepreneurs.eu/> (Дата звернення: 30.10.23)

51. Офіційний веб-сайт Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine> (Дата звернення: 30.10.23)

52. Усе що потрібно знати про гранти для громадських організацій / FUNdraiser, - 2023. URL: <https://fundraiser.games/news/use-shcho-potrбно-znati-pro-granti-dlya-gromadskih-organizacy> (Дата звернення: 01.11.23)

53. Офіційний сайт Horizon Capital. URL: <https://horizoncapital.com.ua/uk/#about> (Дата звернення: 02.11.23)

54. Міжнародні фонди в структурі Horizon Capital. URL: <https://horizoncapital.com.ua/uk/#funds> (Дата звернення: 02.11.23)

55. Ukraine Business Compact / Global Compact Network Ukraine. URL: <https://ubc.globalcompact.org.ua/> (Дата звернення: 04.11.23)

56. Романішин О. URC 2023 стимулює єдність бізнесу та безпрецедентну підтримку для зростання України / Ліга.net, - 2023. URL: <https://blog.liga.net/user/oromanishyn/article/50806> (Дата звернення: 04.11.23)

57. Індустріальні парки: чому у нас не так, як в світі? / Delo.ua, - 2023. URL: <https://delo.ua/business/industrialni-parki-comu-u-nas-ne-tak-yak-v-sviti-422713/> (Дата звернення: 07.11.23)

58. Industrial Parks Overview / Industrial Park Platform. URL: <https://ipp.unido.org/industrial-parks-overview#:~:text=Industrial%20parks%20can%20offer%20the,water%20management%20and%20resource%20recovery> (Дата звернення: 07.11.23)

59. Довідка про індустріальні парки в Україні / Міністерство економіки України, - 2023. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=45629531-ea5f-4a91-9050-fe47b001dc22&title=DovidkaProIndustrialniParkiVUkraini> (Дата звернення: 09.11.23)

60. Індустріальні парки в Україні - 2022 рік / Міністерство економіки України, - 2023. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=47454ed4-b60a-4f37-bb77-b7f3127742f8&title=IndustrialniParkiVUkraini2022-Rik> (Дата звернення: 09.11.23)

61. Остання редакція закону «Про індустріальні парки» повинна стимулювати громади до створення таких об'єктів у себе / Департамент економічної політики та стратегічного планування Одеської обласної державної адміністрації, - 2022. URL: <https://eko.od.gov.ua/2022/01/ostannya-redakciya-zakonu-pro-industrialni-parku-povynna-stymulyuvaty-gromady-do-stvorennya-takuh-obyektiv-u-sebe/> (Дата звернення: 12.11.23)

62. Клещов А. Навіщо Україні еко-індустріальні парки. Що таке еко-індустріальні парки та як їх створення може допомогти Україні у післявоєнному відновленні? / Економічна правда, - 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/14/689172/> (Дата звернення: 12.11.23)

63. Індустріальні парки. Нові можливості для інвестицій в Україну / Адвокатське бюро Dictio. URL: <https://www.dictio.com.ua/news/industrialni-parki-novi-mozhливosti-dlya-investiciyu-v-ukrayinu> (Дата звернення: 14.11.23)

64. Єгорова О.О. Щодо заходів стимулювання створення та функціонування індустріальних парків в Україні / ЄвроОсвіта, - 2013. URL: <https://euroosvita.net/prog/print.php/prog/print.php?id=2918&-id=4392> (Дата звернення: 14.11.23)

65. Маркевич К. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст / Центр Разумкова, - 2019. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf (Дата звернення: 16.11.23)

66. Official website of Kalundborg industrial park / Kalundborg Symbiosis. URL: https://ru.wikibrief.org/wiki/Kalundborg_Eco-industrial_Park (Дата звернення: 17.11.23)

67. Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну. Розділ 3: План Дій / Програма конкурентоспроможної економіки в Україні, - 2021. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/FDI-Strategy-Section-3-Action-Plan-UKR-1.pdf> (Дата звернення: 17.11.23)

68. Щодо напрямів підвищення інвестиційної привабливості приморських регіонів України / Національний інститут стратегічних досліджень, - 2013. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/regionalniy-rozvitok/schodo-napryamiv-pidvischennya-investiciynoi-privablivosti> (Дата звернення: 19.11.23)

69. Інноваційні основи відновлення та розвитку країн після збройних конфліктів: інноваційний вимір: колективна монографія / за ред. д.е.н. Омеляненка В. А. Суми: Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань, - 2022. URL: https://iidskt.org.ua/wp-content/uploads/Monografiya_Vidnovlennya_2022.pdf (Дата звернення: 19.11.23)

70. Богдан Т. Післявоєнна відбудова: уроки з досвіду Балкан / Бізнес Цензор, - 2022. URL:

https://biz.censor.net/columns/3330248/pislyavoyenna_vidbudo_va_uroky_z_dosvidu_balkan (Дата звернення: 21.11.23)

71. Киргизова О. Зрошувальне землеробство – шлях до збереження чорнозему / Чорноморські новини, - 2021. URL: <https://chornomorka.com/archive/22264-22265/a-15177.html> Дата звернення: 23.11.23)

72. Єрмакова О.А., Рубель О.Є., Бушуєв С.Г., Купінець Л.Є. «Програмні заходи щодо використання потенціалу сектору аквакультури (рибництва) для забезпечення продовольчої безпеки» / Інноваційні основи відновлення та розвитку країн після збройних конфліктів: інноваційний вимір: колективна монографія / за ред. д.е.н. Омеляненка В. А. Суми: Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань. 2022. 280с. С. 151-163.